

Dekliško šolstvo v Škofji Loki v drugi polovici 19. stoletja

Izvleček

Članek obravnava uršulinsko zunanjo in notranjo ljudsko šolo v Škofji Loki v 19. stoletju, kot je opisana v arhivskih virih. Izbrana so šolska leta 1847/48, 1848/49, 1864/65 in 1869/70, za katera je ohranjenega največ gradiva. Časovna omejitev je čas pred letom 1872, ko je šola dobila pravico javnosti. Pred tem letom so dekleta dvakrat letno delala javni izpit. Izpitni dokumenti in Letna poročila ob koncu šolskega leta so uporabljeni kot temeljni arhivski vir. Dokumenti so obravnavani pod tremi vidiki: rojstni kraj učenk, poklic staršev in učni uspeh učenk.

Abstract

Education for girls in Škofja Loka in the second half of the 19th century

The article deals with the Ursuline day and boarding primary school in Škofja Loka in the 19th century, as described in archive sources. The school years 1847/48, 1848/49, 1864/65 and 1869/70 were chosen, for which the most material has been preserved. The time limit is the time before 1872, when the school obtained the right to be public. Prior to that, girls sat a public exam twice a year. The exam documents and Annual Report at the end of the school year are used as basic archive sources. The documents are discussed from three aspects: birthplace of the pupil, occupation of the parents and educational success of the pupils.

Prihod uršulink v Škofjo Loko

Prihod uršulink v Škofjo Loko je tesno povezan z jožefinskimi reformami in razpustitvijo samostana klaris. 12. 10. 1782 so v škofjeloški klariški samostan iz Gradca prispele tri uršulinke: m. Marija Emerika grofica Batthyany, m. Katarina Amon in m. Mihaela Wahrheit. Pridružilo se jim je 13 klaris iz škofjeloškega samostana in redovnica iz ljubljanskega klariškega samostana. Uršulinke so redovno življenje s strogo (papeško) klavzuro združevale z delom vzgoje in poučevanja,

Risba loškega uršulinskega samostana, 1883. (hrani: AUŠL)

temu so bile prilagojene tudi postavitve samostanskih zgradb in struktura šole. Šolske stavbe so bile vedno v sklopu samostanskega kompleksa, celotno »območje« samostana in vrtov je bilo obdano z zidom. Uršulinska ljudska šola je bila namenjena samo dekletom, delila se je na zunanjo (tudi vnanjo) in notranjo. Še leta 1874 je bila uršulinska šola v Škofji Loki edina štirirazredna dekliška šola in ena od štirih štirirazrednic v kranjskem šolskem okraju.¹

Zunanja šola

Po prihodu v Škofjo Loko so uršulinke preuredile del prostorov za samostansko cerkvijo, na današnji Klobovsovi ulici 2, in 16. 11. 1782 odprle zunanjo ljudsko šolo² za dekleta, ki so vsako jutro prihajala v šolo in se po pouku vračala domov. Pouk je potekal v slovenskem jeziku,³ nemščina je bila učni predmet. Šola je leta 1824/25 imela naziv *dekliška industrialna⁴ in glavna šola*, leta 1855/56 se je razvila v štirirazrednico, 1889/90 v petrazredno ljudsko šolo, leta 1920/21 pa je dobila še šesti razred. Poleg predmetov glavne šole so se dekleta lahko učila pletenja, vezenja in šivanja (*industrialna šola*) ter udeleževala dodatnih dejavnosti.

- 1 Imenik šolskih oblastnij 1874. Druge štirirazredne šole v kranjskem šolskem okraju so bile v Škofji Loki (deška), Kranju (mešana) in Tržiču (mešana).
- 2 Šola je bila že v začetku trirazredna in je delovala po programu glavne šole, saj je Marija Terezija v šolski uredbi leta 1774 predpisala, naj bodo v samostanih po možnosti glavne šole.
- 3 AUŠL, Uršulinske šole, t. e. 3, Jahresbericht 1904/05, str. 37.
- 4 V besedilu za »Industrialschule« uporabljam izraz »industrialna šola«, kot je uporabljen v zborniku *Tristo let ljubljanskih uršulink*. V letnih poročilih škofjeloških šol se uporablja izraz »Obertnijska šola«.

Poleg domačink so zunanjo šolo obiskovala tudi dekleta, rojena v drugih krajih današnje Slovenije¹⁰ in izven nje (Trst, Želine na Koroškem). V času šolanja so nekatera od njih bivala pri domači družini, ki se je preselila v Škofjo Loko,¹¹ druga pri sorodnikih¹² ali hranodajalkah.¹³ Dekleta, ki niso spadala v domači šolski okoliš, so v šolskih statistikah označena kot »tuja« ali pa niso evidentirana.¹⁴

Poklici staršev

Izpitni dokumenti prikazujejo družinsko okolje, v katerem so odraščale učenke. Za leti 1848 in 1849 so ohranjeni podatki za zunanjo in notranjo šolo, za leti 1865 in 1870 pa le za zunanjo šolo.¹⁵

Leta 1847/48 in 1848/49 je bila uršulinska zunanja šola trirazredna, 1. razred je imel nižji (elementarni) in višji oddelek. Pouk je leta 1847/48 obiskovalo 230 deklet, leta 1848/49 pa 238.

Leta 1864/65 in 1869/70 je bila šola štirirazredna. V letu 1864/65 je ljudsko šolo obiskovalo 232 deklet, 160 deklet pa nedeljsko šolo. Leta 1869/70 je pouk v ljudski šoli obiskovalo 228, nedeljsko šolo pa 220 deklet. Podatki o poklicu staršev so za obe leti znani le za ljudsko šolo.

-
- 10 Npr. Žiri, Selca, Sora, Ljubljana, Kranj, Smlednik, Gorenja vas, Železniki, Poljane, Tržič, Stari trg pri Ložu, Celje, Mavčiče, Idrija, Polhov Gradec, Stražišče pri Kranju, Medno, Zagorje, Goričane, Podbrezje, Naklo, Novo mesto, Domžale, Ribnica, Kočevje, Kropa, Grad (Bled), Kranjska Gora ...
 - 11 Družina Steska je leta 1869 stanovala v Škofji Loki št. 114, otroci so bili rojeni v Ljubljani (Maria Anna in Emma), Radovljici (Eduard, Adolf in Anna) ter Škofji Loki (Melania). Družina se je po letu 1870 vrnila v Ljubljano, kjer je hči Emma obiskovala zunanjo deklinško šolo pri uršulinkah, njeno ime je leta 1871 in 1872 vpisano v *Letnem poročilu Uršulinske deklinške šole v Ljubljani*. Podobno družina Fabiani iz Škofje Loke št. 120, kjer je bila najstarejša hči Hedwig rojena v Novem mestu, Emil, Karolina, Karl in Ernst pa že v Škofji Loki. Prav tako je v Škofji Loki živela družina učitelja Janeza Zettla, njegova hči Marija je bila rojena na Bledu.
 - 12 Katarina in Joana Rudolf sta bili rojeni v Ljubljani, med šolanjem sta živeli pri teti, v Škofji Loki št. 42.
 - 13 Hranodajalke ali stanodajalke so bile ženske, ki so sprejemale na stanovanje in hrano šolarje ali šolarke iz drugih krajev. Poklic zasledimo v Škofji Loki v popisu prebivalstva iz leta 1869 in kasneje.
 - 14 NŠAL, ŽA Stara Loka, t. e. 47, spisi, Summarische Uebersicht 1841.
 - 15 Za posamezna leta so bili uporabljeni naslednji dokumenti:
1848: AUŠL, Uršulinske šole, Prüfungs-Extract 1848, t. e. 4.
1849: AUŠL, Uršulinske šole, Prüfungs-Extract 1849, t. e. 4.
1865: AUŠL, Uršulinske šole, Prüfungs-Extract 1865, t. e. 4, in SŠM, Razredba učenk 1865.
1870: AUŠL, Uršulinske šole, Prüfungs-Extract 1870, t. e. 4, in SŠM, Razredba učenk 1870.
Kjer v nadaljevanju ni posebej napisano, gre za tu navedene vire. Letnice uporabljenega dokumenta so v članku navedene glede na čas izpita ob koncu šolskega leta.

Poklice staršev učenk zunanje šole lahko razdelimo na tri skupine: poklici, povezani s podeželjem (zemljak,¹⁶ kmetovalec, kajžar, gostač in dninar), sledijo trgovci in obrtni poklici ter poklici, ki jih ne moremo uvrstiti ne v prvo ne v drugo skupino. Večji del so tu uradniki ali premožnejši posestniki. Na koncu je še nekaj oznak, ki pomenijo stan osebe (vdova, sirota).

Spodnja razpredelnica prikazuje število deklet, katerih starši so opravljali posamezni poklic v absolutnih številkah in odstotkih za posamezno leto.

Šolsko leto Učenke Poklic staršev	1847/48		1848/49		1864/65		1869/70	
	Število učenk	%	Število učenk	%	Število učenk	%	Število učenk	%
zemljak	41	17,8	38	15,9	66	28,4	29	12,3
kmetovalec	-	-	-	-	-	-	18	7,9
½ zemljak	-	-	-	-	4	1,7	-	-
zemljakinja ¹⁷	-	-	-	-	-	-	1	0,44
kajžar	37	16,1	42	17,6	41	17,7	51	22,4
kajžarica	-	-	-	-	-	-	6	2,6
gostač	23	10	29	12,2	32	13,8	48	21,05
gostja	-	-	-	-	-	-	1	0,44
dninar	32	13,9	34	14,3	-	-	1	0,44
trgovec	15	5,6	15	6,3	1	0,43	2	0,88
kramar	2	0,87	3	1,3	-	-	-	-
gostilničar	7	3	8	3,4	5	2,15	3	1,3
gostilničarka	-	-	-	-	1	0,43	1	0,44
glavnikar	7	3	6	2,5	2	0,86	1	0,44
tkalec	6	2,6	7	2,9	2	0,86	2	0,88
krznar	6	2,6	5	2,1	1	0,43	1	0,44
krojač	6	2,6	5	2,1	6	2,6	4	1,75
tesar	4	1,7	4	1,7	2	0,86	1	0,44
kovač	3	1,3	2	0,86	7	3,02	4	1,75
čevljar	3	1,3	6	2,5	3	1,3	3	1,3
urur	2	0,87	2	0,86	-	-	2	0,88
izdelovalec mila	2	0,87	2	0,86	-	-	-	-
usnjar	2	0,87	3	1,3	4	1,7	1	0,44
klobučar	1	0,43	1	0,44	1	0,43	1	0,44
klobučarka	-	-	-	-	-	-	1	0,44
pek	2	0,87	2	0,86	1	0,43	4	1,75
lectar	2	0,87	1	0,44	-	-	-	-
brivec	2	0,87	3	1,3	-	-	-	-
kamnosek	2	0,87	1	0,44	-	-	-	-
zidar	1	0,43	1	0,44	-	-	1	0,44
ključavničar	1	0,43	-	-	1	0,43	1	0,44
sodar	1	0,43	1	0,44	1	0,43	1	0,44
mlinar	1	0,43	-	-	2	0,86	-	-
mesar	1	0,43	-	-	1	0,43	2	0,88
mizar	1	0,43	2	0,86	-	-	1	0,44
barvar	1	0,43	2	0,86	-	-	-	-
sedlar	1	0,43	2	0,86	-	-	-	-

16 Prevod nemškega izraza Hubler, ki pomeni posestnika cele hube.

17 Prevod nemškega izraza Hüblerin, ki pomeni posestnico hube.

ribič	1	0,43	-	-	-	-	-	-
žebljár	1	0,43	-	-	-	-	-	-
rudar	-	-	1	0,44	1	0,43	-	-
rokodelec	-	-	1	0,44	-	-	-	-
šivilja	-	-	-	-	-	-	3	1,3
dimnikar	-	-	-	-	-	-	1	0,44
lekarnar	-	-	-	-	-	-	1	0,44
vrvar	-	-	-	-	-	-	1	0,44
perica	-	-	-	-	-	-	1	0,44
zdravnik	3	1,3	2	0,86	-	-	-	-
višji nadzornik	2	0,87	-	-	2	0,86	-	-
mestni sodnik	2	0,87	2	0,86	-	-	1	0,44
učitelj	2	0,87	2	0,86	-	-	1	0,44
uradnik	1	0,43	2	0,86	1	0,43	3	1,3
pisar	1	0,43	-	-	4	1,7	2	0,88
loterist	1	0,43	1	0,44	-	-	-	-
zakupnik konzumnega davka	1	0,43	-	-	-	-	-	-
glavar	-	-	-	-	1	0,43	-	-
poštni odpravnik	-	-	-	-	2	0,86	-	-
davčni uradnik	-	-	-	-	1	0,43	-	-
pobiralec vinskega daca	-	-	-	-	1	0,43	-	-
pobiralec davkov (dacar)	-	-	-	-	-	-	1	0,44
hišni posestnik	-	-	-	-	-	-	5	2,2
župan in zemljiški posestnik	-	-	-	-	-	-	2	0,88
aktuar	-	-	-	-	-	-	2	0,88
upravník	-	-	-	-	1	0,43	-	-
uradniški služabnik	-	-	-	-	2	0,86	3	1,3
c. kr. načelnik urada	-	-	-	-	1	0,43	-	-
ranocelnik	-	-	-	-	1	0,43	-	-
cerkovnik	-	-	-	-	3	1,3	1	0,44
vdova	-	-	-	-	1	0,43	1	0,44
dekla	-	-	-	-	-	-	3	1,3
beračica	-	-	-	-	-	-	1	0,44
sirota	-	-	-	-	1	0,43	3	1,3
brez podatka	-	-	-	-	25 ¹⁸	10,8	1	0,44
Skupaj	230		238		232		228	

18 Za leto 1864/65 manjkajo vsi podatki za 24 učenk 1. razreda, ki so obiskovale pouk le v poletnih mesecih.

Podatki za leti 1848 in 1849 so glede na zvrsti poklicev in delež posameznih poklicev zelo podobni, saj gre za dve zaporedni leti in so pouk obiskovala večina ista dekleta. V letih 1865 in 1870 se pojavijo novi uradniški poklici in ženske kot nosilke dejavnosti oziroma poklica (zemljakinja, kajžarica, gostja, gostilničarka, šivilja, klobučarka, perica, dekla, vdova, sirota, beračica).

V vseh letih je največji delež deklet (med 57 % in 67 %) prihajal s podeželja. Medtem ko se je z leti število deklet iz družin dninarjev zelo zmanjšalo, se je povečeval delež deklet iz družin gostačev in kajžarjev. Obrtni poklici se v letih 1865 in 1870 na novo skoraj ne pojavljajo več, zmanjšal se je tudi delež deklet iz trgovskih družin. V 70. letih prihaja več deklet iz družin uradnikov ali večjih posestnikov.

V letih 1865 in 1870 se v primerjavi s prejšnjima letoma pokaže večji razpon v družbenem statusu deklet na zunanji šoli: več je deklet iz družin uradnikov in premožnejših družin, na drugi strani pa več iz socialno šibkih in tudi enostarševskih družin.

Učni uspehi učenk

Učni uspeh učenk je pokazatelj ne le šolskega dela, ampak vsega, kar je vplivalo na življenje deklet: naravna nadarjenost, bolj ali manj spodbudno domače okolje, šolsko okolje in zavzetost deklet samih. Ocenjevalna lestvica¹⁹ je bila: »pohvaljene« za najboljši uspeh, nato »dobro so se učile«, »srednje so se učile« in »slabo so se učile«. Razpredelnica prikazuje uspeh učenk po razredih v posameznem letu ob koncu šolskega leta.

Šolsko leto	1847/48				1848/49				
	Razred	1. razr. nižji odd.	1. razr. višji odd.	2. razr.	3. razr.	1. razr. nižji odd.	1. razr. višji odd.	2. razr.	3. razr.
Uspeh									
pohvaljene		18	16	7	14	32	29	11	9
»dobro«		42	27	15	7	27	16	8	7
»srednje«		6	4	7	1	8	5	5	-
»slabo«		1	1	2	2	-	-	-	-
neocenjene		46	6	7	1	57	10	11	3
Skupaj		113	54	38	25	124	60	35	19

Pri šolskih rezultatih je opazno veliko število neocenjenih učenk v nižjem oddelku 1. razreda. Podrobnejši pregled dokumentov pokaže, da se je še vedno izvajalo določilo šolskega zakona iz leta 1774, ki je omogočalo obiskovanje pouka

19 V različnih dokumentih se uporabljajo različni izrazi za uspeh: »pohvaljene so bile«: sehr gut, 1. Classe mit Vorzug, ausgezeichnet; »dobro so se učile«: gut, 1. Classe, guten Fortgang; »srednje so se učile«: mittelmässig, 2. Classe; »slabo so se učile«: schwach, 3. Classe.

samo v zimskem času, za otroke stare 9 do 13 let, ki so v poletnih mesecih pomagali staršem pri delu. V poletnih mesecih (od ponedeljka po veliki noči do sv. Mihaela) so obiskovali pouk otroci od 6. do dopolnjenega 8. leta starosti. Te učenske ob koncu leta niso delale izpitov, ker ob tem času niso obiskovale pouka ali zaradi krajšega obiskovanja pouka niso obvladale predpisane snovi. Tako so počasneje napredovale in nekatere končale šolanje z višjim oddelkom 1. razreda.²⁰ To pojasnjuje tudi nizko število učenk v višjih oddelkih.

Obiskovanje pouka le del šolskega leta zaradi dela doma je poleg odsotnosti zaradi bolezni in revščine (pomanjkanje obleke) glavni razlog neocenjenosti tudi v višjih razredih.

Leta 1865 in 1870 je bila šola štirirazredna, poleg ocen iz predmetov glavne šole so v poročilu ob koncu leta ovrednotene tudi druge dejavnosti, ki so se jih udeleževale učenske.

Šolsko leto	1864/65				1869/70				
	Razred	1. razr.	2. razr.	3. razr.	4. razr.	1. razr.	2. razr.	3. razr.	4. razr.
Uspeh									
pohvaljene	26	16	12	9	23	17	11	5	
dobro	37	19	14	5	45	19	15	7	
srednje	20	10	-	-	14	15	8	2	
slabo	1	-	-	-	-	1	-	-	
neocenjene	24	-	-	-	23	-	-	-	
predčasno končale	9	16	6	8	9	4	5	5	
Skupaj	117	61	32	22	114	56	39	19	

Najboljše učenske izmed tistih, ki so v posameznem razredu dosegle pohvalni uspeh, so prejele šolsko darilo. Leta 1865 ga je dobilo 7 učenk iz 1. razreda, 4 iz 2., 3 iz 3. in 4 iz 4. razreda.

Za leto 1865 je poleg uspeha pri rednem pouku predstavljen tudi seznam učenk, ki so dosegle dober uspeh pri učenju ročnih del (»industrialna šola«) in na zunanji risarski šoli. Leta 1870 se seznam razširi še na dodatni pouk v šivanju in petju.

V kategorijo »neocenjene« in »predčasno končale« lahko uvrstimo učenske, ki so pouk obiskovale samo del šolskega leta (predvsem 1. in 2. razred) ali so dopolnile 12 let in začele obiskovati nedeljsko šolo (predvsem 4. razred). Glede na leti 1848 in 1849 se delež deklet, ki so obiskovala pouk le del šolskega leta, zmanjšuje.

20 Iz dokumentov lahko razberemo, da so ta dekleta ob koncu šolanja (po)znala mali katekizem, branje, lepopis pisanih črk, osnove ustnega izražanja, računanje na pamet, pravilno izgovarjavo in ženska ročna dela. Ovrednoteni so bili tudi vedenje, sposobnosti, praktična uporaba sposobnosti. Nižji in višji oddelek 1. razreda sta tako vsebovala program trivialne šole.

Notranja šola

Notranja šola je bila povezana z bivanjem v penzionatu (internatu) ali s »celodnevni poukom« za dekleta, ki so bivala v Škofji Loki in okolici. Večinoma so jo obiskovala dekleta iz drugih krajev in premožnejših družin, saj je bilo, za razliko od brezplačne zunanje šole, za gojenke treba plačevati mesečnino. Ta je vsebovala prispevek za bivanje v internatu (oskrba, hrana, pranje, ogrevanje, razsvetljava ...) in pouk neobveznih predmetov. Pouk obveznih učnih predmetov je bil tudi tu brezplačen.²¹ Vsako leto je bila kaka gojenka oproščena plačila in je med šolanjem bivala v zavodu brezplačno. Dekleta, ki so bila v zavodu samo čez dan, so plačevala le del prispevka.²²

Pouk je potekal v nemškem jeziku.²³ Slovenščina je bila obvezen predmet za gojenke, ki jim je bila materni jezik, druge so imele možnost znanje slovenščine izpopolnjevati ali se je učiti kot tuj jezik. Poleg splošnih predmetov glavne in industrialne šole so se dekleta lahko učila risanja, glasbe (kitara, klavir, citre, petje), ob prostih dneh tudi šivanja perila in oblek. Med neobveznimi predmeti je bilo tudi učenje jezikov: italijanščine, francoščine, slovenščine²⁴ ter geografije, zgodovine, fizike in prirodopisa. Notranja šola je bila istočasno normalka za dekleta in je omogočala usposabljanje za učiteljski poklic.²⁵ Neobveznih predmetov so se velikokrat učila dekleta, ki so že končala osnovno izobraževanje in so dopolnjevala izobrazbo v ponavljalnem letniku. Njihova starost ob zaključku šolanja seže do 17. ali 18. leta.

Podatki o poklicih staršev so dostopni le za leti 1948 in 1849, rojstni kraj gojenk in njihov šolski uspeh pa tudi za leti 1865 in 1870.

21 AUŠL, Uršulinske šole, Prospekt učilišča in vzgajališča uršulinskega v Škofji Loki na Gorenjskem, t. e. 9.

22 Leta 1847 je obiskovalo notranjo šolo 32 gojenk. 18 jih je plačalo mesečnino, 7 jih je bivalo brezplačno, 7 je bilo v šoli samo čez dan in so se zvečer vračale domov. Vir: NŠAL 31, Šolstvo, Ausweis des Zustandes des Ursulinen Convictes oder Lehranstalt vom Jahre 1847, t. e. 26.

23 Za dekleta, ki ob vstopu v zavod niso znala nemško, je bil pouk v njihovem maternem jeziku, dokler se niso naučila dovolj nemščine, da so lahko sledila pouku. Vir: AUŠL, Uršulinske šole, F. IV, Z 24, Fragebogen über den Stand der Privat Volksschule am 30. 4. 1890, t. e. 5.

24 Učenje slovenskega jezika je v notranje šole uvedel Matija Jeriha, ki je med letoma 1864 in 1894 deloval kot spiritual v uršulinskem samostanu v Škofji Loki. Sam je poučeval gojenke, ki so se pripravljale na učiteljski poklic. Prva omemba učenja slovenščine kot neobveznega predmeta je v Letnem poročilu iz 1867. Omenjena je gojenka Agnes Tamaro iz Izole, iz ponavljalnega razreda, ki je bila odlikovana iz slovenščine. Leta 1868/69 je bilo iz slovenščine pohvaljenih že 12, leta 1869/70 pa 15 gojenk.

25 Prvi zapis o normalki (»Schola normali«) v Škofji Loki zasledimo v zapisniku kanonične vizitacije v uršulinskem samostanu, leta 1792. Vir: NŠAL 4, f. 23/I, Ausweis der in dem Ursulinenkloster zu Laack J. 1792 befindlichen Frauen.

Mons. Matija Jeriha (1828–1906), spiritual v uršulinskem samostanu v Škofji Loki in učitelj na notranji šoli med letoma 1864 in 1894. (iz: *Jahresbericht 1906*, str. 5)

Portret m. Benedikte de Renaldy, učiteljice na notranji šoli, voditeljice penzionata in predstojnice škofjeloškega uršulinskega samostana med letoma 1862 in 1891. (hrani: AUŠL)

Šolski okoliš

Dekleta v notranji šoli so bila večinoma iz bolj oddaljenih krajev današnje Slovenije²⁶ in iz sosednjih držav, med katerimi so bili v ospredju Trst, Reka in koroški kraji (Celovec, Borovlje, Pliberk, Beljak, Podkloster, Špaterjan na Koroškem). Posamezne učenke so bile rojene v Rovinju, Zagrebu, Krapini, Varaždinu, Poreču, Senju, Dalmaciji, Zemunu, Sterzingu na Južnem Tirolskem, Castelnuovi, na Dunaju, v Grazu, Salzburgu, Sopronu ... Šolo so obiskovala tudi nekatera dekleta iz Škofje Loke in bližnje okolice (Poljane nad Škofjo Loko, Bukovščica, Sv. Filip in Jakob), katerih starši so opravljali javne službe ali imeli večja posestva. Iz Ljubljane, Kranja, Radovljice, Slovenj Gradca, Trsta in Reke so prihajale gojenke iz več družin, od drugod le posamezna dekleta.

26 Npr. Ljubljana, Kranj, Trzič, Radovljica, Kamnik, Medvode, Postojna, Motnik, Železniki, Idrija, Senožeče, Terboje, Slovenj Gradec, Slovenske Konjice, Lož, Izola, Litija.

Poklici staršev

Podobno razpršeni kot kraj rojstva gojenk so tudi poklici staršev. Leta 1848 je notranje šole obiskovalo 36 gojenk. Največ jih je bilo iz družin trgovcev in uradnikov (po 5), hišnih posestnikov (4) in zemljiških gospodov (3). Dve dekleti sta bili iz učiteljske družine (hčeri učitelja iz Škofje Loke), po ena gojenka pa je bila hči zdravnika, gozdnega nadzornika, doktorja, lektorja, zemljiškega posestnika, advokata, glavarja, portretista, organizatorja pošte, krčmarja, irharja, izdelovalca mila, stavbenika, profesorja, lastnika steklarne in blagajničarja. V enem primeru poklic staršev ni naveden.

Leta 1849 se je število gojenk zmanjšalo na 27. Razlog je bila politična situacija, saj samostanska kronika piše, da je bilo »zaradi kritičnih časov precej manj gojenk«.²⁷

Med poklici staršev so po štirikrat omenjeni trgovec, c. kr. major in uradnik, po dvakrat hišni posestnik in zemljiški gospod. Preostalih 10 poklicev je omenjenih po enkrat: zdravnik, gozdni nadzornik, doktor, učitelj, veletrgovec, zemljiški posestnik, advokat, apelacijski svetnik, lastnik steklarne in stavbenik. Enkrat poklic staršev ni omenjen.

Za leti 1865 in 1870 poklici staršev niso znani.

Uršulinke in gojenke na loškem gradu pred letom 1902. (hrani: AUŠL)

27 AUŠL, Kronika 1683–1891: klarise in uršulinke, str. 144, t. e. 2.

Učni uspehi učenk

Leta 1848 in 1849 je bila notranja šola trirazredna. Leta 1848 so bile v 1. razredu 4 gojenke, v 2. jih je bilo 13 in v 3. razredu 19. V 1. razredu so 3 učenske dosegle pohvalen uspeh, ena pa dobrega. V 2. razredu so bile pohvaljene 4 učenske, 5 jih je doseglo dober uspeh, 2 srednjega, 2 nista bili ocenjeni. V 3. razredu je bilo 12 pohvaljenih, 1 je dosegla uspeh dobro, 6 je bilo neocenjenih. Neocenjene učenske so bile, razen ene, starejše od 13 let.

Leta 1849 so bile 4 gojenke v 1. razredu, 13 jih je bilo v 2. in 10 v 3. razredu. V 1. razredu je bila 1 gojenka pohvaljena, druge 3 so dosegle uspeh dobro. V 2. razredu sta dosegli pohvalen uspeh 2 učenci, 6 jih je doseglo uspeh dobro, 1 srednji uspeh, 4 pa niso bile ocenjene. Izmed teh so bile 3 všolane med letom. 3. razred je s pohvalnim uspehom končalo 7 učenk, 3 pa niso bile ocenjene in so glede na starost verjetno že med letom končale šolanje.

Leta 1865 je imela notranja šola štiri redne razrede in ponavljalni razred. Izmed 39 gojenk so bile iz 1. razreda pohvaljene 4 učenske, iz 2. razreda pa 7. V 3. razredu so uspeh pohvalno dosegle 3 učenske, 3 pa uspeh dobro. Iz 4. razreda je 5 gojenk doseglo pohvalen uspeh, 1 pa uspeh dobro. V ponavljalnem razredu so 4 gojenke dosegle pohvalen uspeh. Štiri gojenke so bile neocenjene, 2 sta pred koncem leta odšli iz zavoda, za 6 gojenk pa uspeh ni znan.

Poleg predmetov glavne šole je v šolskem letnem poročilu omenjeno še učenje ženskih ročnih del (šivanje, pletenje, vezenje), risarska šola in učenje klavirja ter dodatnih predmetov: francoščine, italijanščine, zemljepisa, prirodopisa in zgodovine.

Z razvojem šole se je večalo tudi število gojenk v rednih razredih, predvsem pa število tistih, ki so se izobraževale v dodatnih predmetih.

Tako je imela notranja šola leta 1870 že pet razredov in ponavljalni razred. Število gojenk se je povečalo na 64. Izmed njih je v 1. razredu dosegla dober uspeh 1 gojenka, v 2. je doseglo pohvalen uspeh 6 gojenk, 2 pa dobrega. 3. razred so s pohvalnim uspehom končale 3 gojenke, 2 pa z dobrim. 9 gojenk iz 4. razreda je doseglo pohvalen uspeh in 11 dobrega. V 5. razredu je bilo pohvaljenih 7 gojenk, dober uspeh so dosegle še 3, v ponavljalnem razredu pa 1 gojenka. Neocenjenih je bilo 13 gojenk, 4 pa so zapustile zavod pred koncem šolskega leta.

Posamezne gojenke so bile pohvaljene tudi iz neobveznih predmetov: slovenskega jezika (15 gojenk), italijanščine (12), francoščine (12), geografije (12), zgodovine (10), fizike (6), prirodopisa (5), risanja (25), ročnih del (33), šivanja perila (18), šivanja oblek (4), igranja klavirja (31), kitare (4), citer (6) in petja (21). Za nekatere izmed njih je bila to tudi priprava na učiteljski poklic.²⁸

28 Rosa Mader iz Sterzinga na Južnem Tirolskem in Maria Lovša iz Stare Loke sta leta 1869 obiskovali ponavljalni razred na notranji šoli in 20. 1. 1870 v Ljubljani naredili izpit za učiteljico. Dokument je podpisal dr. Anton Jarc, prošt in c. kr. deželni šolski inšpektor.

KRATICE IN KRAJŠAVE:

a. e.	arhivska enota
AULj	Arhiv uršulinskega samostana v Ljubljani
AUŠL	Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki
NŠAL	Nadžkofijski arhiv Ljubljana
SA	Status animarum (družinska knjiga)
SŠM	Slovenski šolski muzej
t. e.	tehnična enota (škatla, fascikel)
ZAL-ŠKL	Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki
ŽA	Župnijski arhiv

VIRI:

Arhiv uršulinskega samostana v Ljubljani (AULj)

Šolstvo, Classification der Schülerinnen an der Ursulinen Mädchen Schule zu Laibach nach geendigten Sommer-Course 1871, t. e. 2.

Šolstvo, Jahresbericht der Volksschule bei der Ursulinen zu Laibach 1872, t. e. 2.

Arhiv uršulinskega samostana v Škofji Loki (AUŠL)

Kronika, 1683–1891: klarise in uršulinke.

Spisi po prostih geslih, Usposobljenostna spričevala kandidatinj in učiteljic v uršulinskem samostanu v Škofji Loki, 1819–1899, t. e. 27.

Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891 do 1918, t. e. 1.

Uršulinske šole, Jahresbericht des Ursulinen-Mädchen-Pensionates in Bischoflack 1906, t. e. 3.

Uršulinske šole, Letno poročilo vnanje 5-razredne dekliške ljudske šole v Škofji Loki 1903/04, t. e. 3.

Uršulinske šole, Prüfungs-Extract der k. k. Mädchen-, Haupt- und Industrial- dann inneren Schule bei den W. W. E. E. Fr. Fr. Ursulinerinnen zu Lach für das Jahr 1848, t. e. 4.

Uršulinske šole, Prüfungs-Extract der k. k. Mädchen-, Haupt- und Industrial- dann inneren Schule bei den W. W. E. E. Fr. Fr. Ursulinerinnen zu Lach für das Jahr 1849, t. e. 4.

Uršulinske šole, Prüfungs-Extract 1865, t. e. 4.

Uršulinske šole, Prüfungs-Extract 1870, t. e. 4.

Uršulinske šole, F. IV, Z. 24, Fragebogen über den Stand der Privat Volksschule am 30. April 1890, t. e. 5.

Uršulinske šole, Prospekt učilišča in vzgajališča uršulinskega v Škofji Loki na Gorenjskem, t. e. 9.

Nadžkofijski arhiv Ljubljana (NŠAL)

NŠAL 4, f. 23/I Ausweis der in dem Ursulinenkloster zu Laack J. 1792 befindlichen Frauen.

NŠAL 31, Šolstvo, Ausweis des Zustandes des Ursulinen Convictes oder Lehranstalt vom Jahre 1847, t. e. 26.

NŠAL, ŽA Stara Loka, Spisi, Summarische Uebersicht über den Zustand der Volksschulen in der Schulbezirksaufsicht Lack vom Schuljahre 1840, 19. 10. 1840, t. e. 47.

NŠAL, ŽA Stara Loka, Spisi, Summarische Uebersicht über den Zustand der Volksschulen in der Schulbezirksaufsicht Lack vom Schuljahre 1841, 15. 10. 1841, t. e. 47.

NŠAL, ŽA Stara Loka, Spisi, Tabele über den Zustand der Volksschulen des Schulbezirkes Altenlak in der Laibacher Diöcese in der Bezirkshauptmanschaft Krainburg für das Jahr 1851, 18. 10. 1851, t. e. 49.

NŠAL, ŽA Škofja Loka, Status animarum 1788–1866 (Škofja Loka, gostači).

Slovenski šolski muzej (SŠM)

Razredba učenk v dekliški, obertnijski, poglavitni šoli per C. C. G. G. Uršularnicah v Loki na koncu druge polovice leta 1865.

Razredba učenk v dekliški, obertnijski, poglavitni šoli pri C. C. G. G. Uršularnicah v Loki koncem drugega šolskega polletja 1867.

Razredba učenk v dekliški, obertnijski, poglavitni šoli pri C. C. G. G. Uršularnicah v Loki koncem drugega šolskega polletja 1869.

Razredba učenk v dekliški, obertnijski, poglavitni šoli per C. C. G. G. Uršularnicah v Loki na koncu druge polovice leta 1870.

Imenik šolskih oblastnij, šol in učiteljev po Slovenskem, t. j. na slovenskem Štajerju, Kranjskem, sl. Korotanu, Primorskem in slov. Ogerskem. Ljubljana: Slovensko učiteljsko društvo, 1874.

Papouschek, Johann: *Die Allgemeine Schulordnung vom 6. Dezember 1774 im Urtexte nebst Einleitung und Commentar.* Dunaj 1881.

Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (ZAL - ŠKL)

ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka, t. e. 144, Popis prebivalstva Škofja Loka, 1869.

ZAL-ŠKL, ŠKL 63, Občina Škofja Loka, t. e. 160, Popis prebivalstva Škofja Loka - predmestja, 1880.

LITERATURA:

Dimitz, August: *Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813, Vierter Theil.* Ljubljana 1876.

Hojan, Tatjana: *Žensko šolstvo in delovanje učiteljic na Slovenskem: razstava v Slovenskem šolskem muzeju.* Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1970.

Hojan, Tatjana: *Žensko šolstvo in učiteljstvo na Slovenskem v preteklih stoletjih.* Ljubljana 1970, str. 47–172.

Hudelja, Niko: *Nemško-slovenski zgodovinski slovar,* Ljubljana 2012.

Kogoj, Marija Jasna: *Skriti ogenj,* Ljubljana 2010.

Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937.

Legat, Jeja Jamar: Loško šolstvo v dobi razsvetljenstva. V: *Loški razgledi* 16, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1969, str. 141–143.

Legat, Jeja Jamar: Loško šolstvo v prvi polovici 19. stol. V: *Loški razgledi* 17, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1970, str. 40–44.

Ostanek, France (ur.): *Šolski sistemi na Slovenskem od 1774–1963 = School systems on Slovene territory from 1774 to 1963 : razstava v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani.*

Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 1964.

Schmidt, Vlado: *Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem*. Ljubljana: Delavska enotnost, 1988.

Sterle, Meta: *Etnološka topografija slovenskega ozemlja: 20. stoletje. Občina Škofja Loka*. Ljubljana 1984.

Štukl, France: Škofja Loka in njeno prebivalstvo v preteklosti. V: *Loški razgledi* 19, Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1972, str. 131–142.

Summary

Education for girls in Škofja Loka in the second half of the 19th century

In the 2nd half of the 19th century, the Ursuline »main and industrial school« in Škofja Loka was the only four-year girl's school and one of four four-year schools in the Carniolan school district. It was divided into a day school, in which the girls went home after lessons and a boarding school.

The day school was attended mainly by girls from the then parishes of Škofja Loka and Stara Loka. Lessons were held in Slovene and were free. The boarding school was attended by girls from more distant places both within and outside today's Slovenia. Lessons were held in German, but Slovene language was compulsory for Slovene girls. In addition to the regular program, pupils of both day and boarding schools could also learn drawing, singing and sewing. The boarding school also enabled preparation for the profession of teacher.

In terms of the occupation of the parents, more than half of the pupils at the day school came from families of crofters, tenant farmers and day labourers. At the boarding school, the majority of girls came from families of officials, merchants or larger estate owners.

The third aspect dealt with is the educational success of the pupils in regular lessons and additional (elective) subjects.